

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-77>

УДК 330.332:63:341.31

Нечитайло Вероніка Володимирівна

кандидатка економічних наук, старша дослідниця,
провідна наукова співробітниця відділу інвестиційного
та матеріально-технічного забезпечення,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7098-0441>

Veronika Nechytailo

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

**ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ****INVESTMENT ACTIVITIES
OF FARMING ENTERPRISES**

Анотація. У статті проаналізовано ключові чинники загального скорочення кількості фермерських господарств в умовах нестабільності, а також здійснено їхню класифікацію за гендерною ознакою статі керівника (голови господарства). Розглянуто структуру капітальних інвестицій у сільське господарство в розрізі малих та мікропідприємств. Визначено основні джерела капітальних вкладень фермерів, а також розглянуто обсяг реалізованої ними продукції (товарів, послуг) за 5-річний період з 2020 по 2024 рр. Обґрунтовано ключові чинники, що зумовлюють поширеність вирощування зернових та олійних культур національним агровиробниками. Здійснено аналіз динаміки показників необоротного і оборотного капіталу фермерських господарств, а також норми їхньої прибутковості. Крім того вивчена бюджетна підтримка фермерства, а також кредитні програми спрямовані на підтримку малих і середніх виробників.

Ключові слова: капітальні інвестиції, сільське господарство, фермерські господарства, джерела фінансування, капітал, нестабільність.

Summary. Given the relevance of investment providing for farming activities, this article examines the scientific approaches and conceptual views of domestic and foreign scholars on this issue. The key factors contributing to the overall decline in the number of farms in conditions of instability were analyzed, and they were classified according to the gender of the manager (head of the farm). It has been established that most farms are headed by men – almost 80% – and only 20% by women. The structure of capital investments in agriculture is considered in terms of small and micro-enterprises. It has been found that in conditions of instability of investment activity in agriculture and limited access to financial resources, there is a gradual decline in the participation of small agrarian businesses in investment processes. It has been determined that both before the war in 2018–2021 and during the war years, farms' own funds are the main source of their capital investments. On average, in 2022–2024, they accounted for ≈94%, while bank loans and borrowings accounted for almost 6%. The volume of products (goods, services) sold by farms over a 5-year period from 2020 to 2024 was considered. It is substantiated that most Ukrainian farms have medium or small areas (up to 500 hectares), which are mainly used for grain and oil crops. The main reason for the popularity of growing these crops is their high profitability and stable demand, which is why the state and investors support their production. An analysis of the dynamics of the indicators of non-current and current capital of farms, as well as their profitability rates, was carried out. It was found that despite the extremely difficult conditions of wartime, farmers have restructured their activities and adapted to the new realities of today. In addition, budgetary support for farming and credit programs aimed at supporting small and medium-sized producers were studied. It was substantiated that educational and advisory support for farmers and their families is important in wartime, namely training in the basics of business planning, investment analysis, and the development of advisory services and consultation centers.

Keywords: capital investments, agriculture, farming enterprises, sources of financing, capital, instability.

Постановка проблеми. За умов нестабільності інвестиції в аграрний сектор відіграють вирішальну роль у зростанні не лише обсягів виробництва та прибутковості сільського господарства, але й у збільшенні валового внутріш-

нього продукту країни. Забезпечення сталості в розвитку економіки держави, а в ній фермерських господарств, має бути одним з найважливіших завдань макроекономічного управління. Однак цілеспрямовані атаки країни-агресора на

сільськогосподарські об'єкти та інфраструктуру України, мінування й підпали угідь у районах бойових дій, а також п'ятимісячна блокада чорноморських портів значно ускладнили роботу фермерів. Попри всі ці труднощі, вони змогли адаптуватися до надзвичайно складних умов. У зв'язку із зазначеним, особливо важливо забезпечувати сталість і нарощування інвестицій у період нестабільності, коли порушується нормальний перебіг економічних та інших процесів їх життєдіяльності. В період війни інвестиції фермерів дозволяють не лише відновити, а й збільшити випуск продукції, сприяти продовольчій безпеці держави, а також підвищити ефективність усієї економіки, у зв'язку із зазначеним тема статті є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам, викликам та загрозам, що виникли у фермерських господарствах, в умовах війни, особливу увагу приділяють українські дослідники, зокрема М. Гуменюк та Д. Неміш у своїх дослідженнях відзначають, що малі фермерські господарства стикаються з низкою організаційних, фінансових, інформаційних та правових труднощів. На думку науковців, впровадження комплексу заходів, спрямованих на подолання цих проблем, сприятиме забезпеченню їхнього сталого розвитку в умовах воєнного стану [1]. Л. Бойко визначила основні стимули розвитку фермерських господарств, виокремила чинники, що забезпечують їх активне функціонування в умовах невизначеності, та запропонувала рекомендації щодо ведення діяльності в період воєнних дій [2]. С. В. Качула та К. К. Кагожкіна розглядали інвестиції, як один із ключових чинників економічного зростання та підкреслили їх значення для підвищення ефективності функціонування фермерських господарств [3]. О.В. Захарчук, М.І. Кісіль та В.В. Нечитайло студіювали стратегії розвитку фермерських господарств, орієнтовані на інвестиції, в умовах економічної нестабільності [4]. М.І. Дяченко з'ясував, що залучення прямих іноземних інвестицій відіграє суттєву роль у формуванні та розвитку вітчизняних фермерських господарств [5]. Він зазначає, що прийнятий Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» [6], спрямований на формування сприятливого середовища для залучення в державу суттєвих обсягів як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій. М.І. Кісіль, О.Г. Шпикуляк та М.Й. Малік досліджували методологічні підходи до створення сімейних фермерських господарств та методику розрахунку бізнес-плану інвестиційного проєкту [7].

Зважаючи на важливість інвестиційної проблематики фермерських господарств її також активно вивчають іноземні науковці. Так, А. Chandio, М. Alnafissa, W. Akram, М. Usman та М.А. Joyo

досліджували вплив державних інвестицій на сільське господарство Китаю та практику управління фермерськими господарствами, які спеціалізуються на виробництві пшениці [8].

А.Н. Abdallah, М. Ayanga і J.A. Awuni визначили, який вплив має великомасштабне придбання землі африканськими організаціями та транснаціональними корпораціями на прийняття рішень фермерів щодо інвестицій у сільське господарство Гани [9].

Т. Bradfield, R. Butler, E. J. Dillon, Т. Hennessy та J. Loughrey оцінювали вплив тривалої оренди землі в Ірландії на інвестиції в молочні ферми у контексті низьких рівнів продажу та довгострокової оренди землі, а також ліберального ринкового регулювання в державі [10].

J. Baudracco, B. Lazzarini, N. Rossler, L. Gastaldi, J. Jauregui і S. Fariña студіювали чотири стратегії подвоєння виробництва молока для середньої системи випасу в Аргентині [11].

Проте інвестиційні проблеми розвитку фермерських господарств за умов нестабільності, які через війну значно посилилися, досліджені недостатньо, насамперед це стосується виживання та інвестиційного розвитку фермерських господарств.

Метою статті є дослідження та розкриття основних проблем інвестиційного забезпечення діяльності фермерських господарств та аналіз їхньої адаптації в умовах нестабільності викликану війною.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фермерські господарства є основою аграрної економіки України. Вони роблять суттєвий внесок у виробництво продукції сільського господарства, завдяки чому держава має власні запаси продовольства, створюються нові робочі місця, сплачуються податки та формується значна частка ВВП. Саме українські фермерські господарства значною мірою забезпечують експорт зерна та олійних культур у світі. Фермери підтримують життя на селі, створюють місцеві підприємства, школи, дороги та соціальні ініціативи. Незважаючи на значний потенціал, нестабільність та високі ризики пов'язані з війною, позначаються на їхній кількості, тому має місце тенденція до значного скорочення фермерських господарств (рис. 1).

За даними Держстату більшість фермерських господарств очолюють чоловіки – це майже 80% і лише 20% жінки (рис. 2). Переважання чоловіків серед голів фермерських господарств в Україні є результатом розподілу за традиційними гендерними ролями роботи – на «чоловічу» та «жіночу».

Оскільки сільське господарство асоціюється з важкою фізичною працею, яка пов'язана з технікою та управління сферами, які вважаються традиційно «чоловічими». Земля часто успадковується та оформляється на чоловіків, з огляду

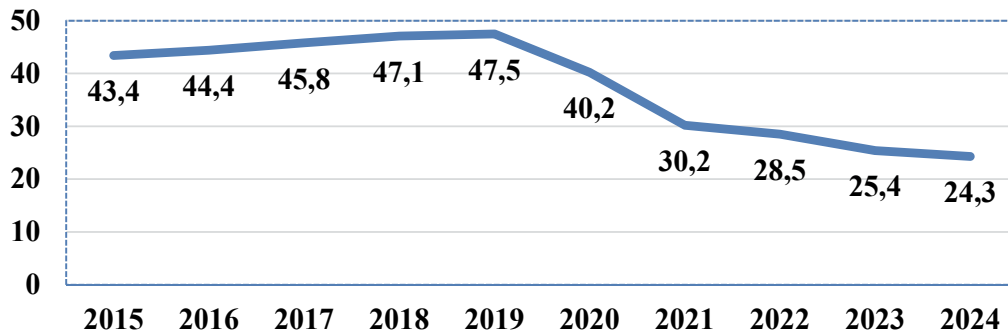

Рисунок 1 – Динаміка кількості фермерських господарств України, 2015–2024 рр., тис. одиниць

Джерело: [12, 13]

Рисунок 2 – Кількість активних фермерських господарств з розподілом за ознакою статті керівника (голови), 2021–2024 рр.

Джерело: [13]

на це також надає їм більшу перевагу у відкриті фермерського господарства. Через активну участь у формальних структурах – кооперативах, спілках та іншому чоловіки мають кращий доступ до фінансування, кредитів і програм підтримки. Однак, у багатьох випадках, господарством реально управляє подружжя або родина.

Формування статистичної інформації щодо обсягу капітальних інвестицій у фермерських господарствах Держстатом не передбачено, тому у процесі дослідження вивчалася відповідна статистична інформація по малих підприємствах у сільському господарстві.

В умовах нестабільності інвестиційної діяльності в сільському господарстві та обмеженого доступу до фінансових ресурсів спостерігається поступове скорочення участі малого аграрного бізнесу в інвестиційних процесах. Якщо у 2016 р. частка малих підприємств у загальному обсязі капітальних інвестицій становила 44,3%, то вже

у 2017 р. вона зменшилась до 42,9%, у 2018 – до 37,5%, у 2019 – до 32,5%, в 2020- до 31,8%, а в 2023 р. – їх обсяг складав лише 29,9%. Упродовж цього періоду також суттєво зменшилася частка інвестицій, здійснюваних мікропідприємствами (рис. 3).

Як до війни у 2018–2021 рр., так і у воєнні роки, власні кошти фермерських господарств є основним джерелом їхніх капітальних вкладень. У середньому за 2022–2024 рр. вони становили $\approx 94\%$, кредити банків та позики майже 6%.

Успішність реалізації продукції фермерських господарств залежить від її якості, цінової політики, сезонності та конкуренції (табл. 1). Вартість сільськогосподарських товарів фермерських господарств сильно залежати від попиту на внутрішньому та зовнішньому ринках. Більшість фермерських господарств мають середні або невеликі площі (до 500 га), які зручно використовувати під польові культури. Зернові та олійні культури

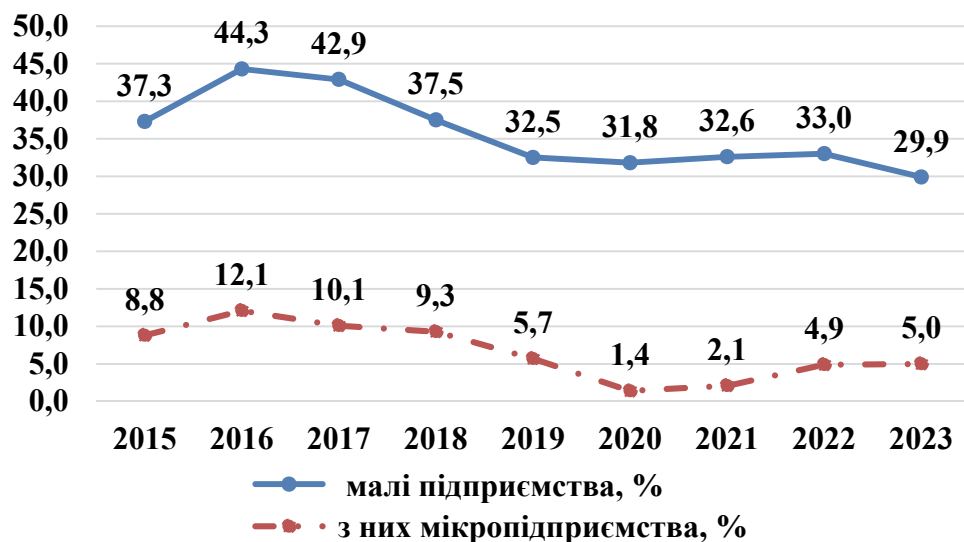

Рисунок 3 – Структура капітальних інвестицій у сільське господарство в розрізі малих підприємств, 2010–2023 рр., %

Джерело: розраховано автором на основі [13]

Таблиця 1 – Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) у фермерських господарствах за період 2020–2024 рр., млрд грн

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	100,1	144,7	108,6	122,1	127,6
Вирощування однорічних і дворічних культур	95,0	137,7	101,8	113,3	117,0
Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	3,5	5,0	3,1	3,1	115,4
Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів	0,1	0,1	0,03	0,03	1,4
Вирощування інших однорічних і дворічних культур	0,01	0,002	0,002	0,001	0,02
Вирощування багаторічних культур	0,03	0,05	0,04	0,05	2,3
Вирощування винограду	0,001	0,002	0,002	0,001	0,03
Вирощування зерняткових і кісточкових фруктів	0,02	0,03	0,03	0,04	1,8
Вирощування ягід, горіхів та інших фруктів	0,01	0,02	0,01	0,01	0,4
Тваринництво	0,13	0,16	0,13	0,17	6,3
Розведення великої рогатої худоби молочних порід	0,1	0,1	0,1	0,1	3,4
Розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів	0,003	0,004	0,002	0,01	0,05
Розведення овець та кіз	0,0004	0,002	0,001	0,001	0,01
Розведення свиней	0,04	0,05	0,04	0,03	1,3
Розведення свійської птиці	0,02	0,03	0,02	0,04	1,4
Розведення інших тварин	0,01	0,005	0,004	0,004	0,1
Змішане сільське господарство	0,02	0,03	0,03	0,02	1,9
Допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність	0,01	0,02	0,004	0,003	0,1
Допоміжна діяльність у рослинництві	0,01	0,02	0,004	0,003	0,1
Рибництво (аквакультура)	0,001	0,002	0,001	0,001	0,1

Джерело: розраховано автором за електронними даними Держстату щодо обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) за організаційно-правовою формою господарювання «Фермерське господарство» (код 110 за КОПФГ) у 2020–2024 рр.

дають урожай щороку, на відміну від садів або виноградників, які окупаються через 5–7 років.

У довоєнному 2021 році фермерські господарства отримали високі прибутки, норма прибутковості капіталу досягнула свого пікового значення – 22,1% (за аналізований період 2020–2024 р.) (рис. 4). Це пояснюється тим що, на той момент, рік був рекордно врожайним на зернові та олійні культури, приміром, урожай зернових культур перевищив 84 млн тонн. Високі світові ціни на зернові та олійні культури, зокрема пшеницю, кукурудзу, сою, а також соняшникову олію. Основна причина цінового зростання – дефіцит пропозиції вище переліченої продукції після посушливих років у деяких країнах, зокрема США, Канади та Бразилії. Попит на українське зерно зріс з боку Китаю, Європейського Союзу і країн Близького Сходу. Україна, як один із найбільших експортерів, скористалася сприятливою кон'юктурою – доходи від експорту зросли в рази. Хоча курс гривні був відносно стабільним, експортні доходи у валюті при конвертації у гривню давали додатковий прибуток. Це особливо відчували ті фермерські господарства, які працювали на експорт або продавали продукцію трейдерам. У 2020 р. ціни на добрива, паливе та засоби захисту рослин були ще відносно низькими, тому у 2021 р. фермери працювали з запасами, закупленими раніше. При цьому продажі продукції виробленої ними відбувалися вже за новими, висо-

кими цінами, що створило надприбуток. Світова економіка почала відновлюватися після карантинів, зріс попит на продукти харчування, сировину, логістику. Фермери скористалися цим підйомом, особливо ті, хто мав експортні контракти. Фермерські господарства користувалися спрощеною системою оподаткування (4-та група ЄП), що знижувало податкове навантаження. Деякі господарства отримали дотації або компенсації на техніку, тваринництво, насіння та інше.

У 2022–2023 рр. спостерігається зниження норми прибутковості капіталу фермерських господарств через порівняно нижчі темпи нарощування фінансових результатів – 11,1% та 8,5% відповідно, однак ці показники також залишаються високими, що вказує на ефективне використання інвестиційних ресурсів, що попри надзвичайно складні умови воєнного часу, свідчить про здатність фермерів перебудувати свою діяльність і пристосуватися до нових реалій сьогодення. У 2024 р. відбулось певне відновлення, і показник прибутковості капіталу трохи перевищив рівень довоєнного 2020 р. становивши – 13,6 відсотки.

Руйнування елеваторів, овочесховищ, інфраструктури зберігання змушує фермерів інвестувати в логістику і зберігання, але ризики великі.

Більшість агровиробників з прифронтових територій везуть зерно на зберігання до елеваторів у центральній Україні, щоб не втратити урожай, а також дочекатися підвищення цін і піз-

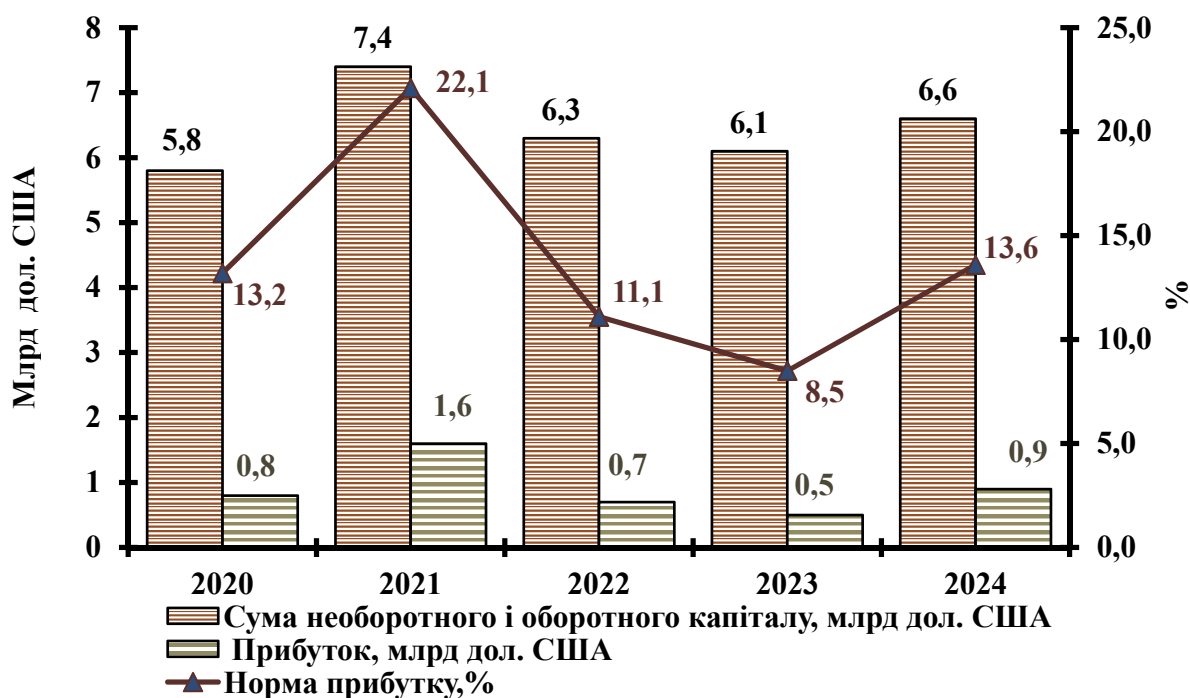

Рисунок 4 – Динаміка показників необоротного і оборотного капіталу, прибутку і рентабельності капіталу у фермерських господарствах України за 2020–2024 рр., млрд дол. США

Джерело: розраховано автором за електронними даними Держстату, а саме :прибутку, який одержали фермерські господарства, а також необоротних та оборотних активів за 2020–2024 рр.

ніше реалізувати свою продукцію за вигіднішими цінами [14].

В умовах повномасштабної війни фінансова підтримка фермерських господарств є надзвичайно важливою, особливо для малих господарств. У 2025 р. бюджетна підтримка фермерства складає 4,73 млрд грн. Передбачено субсидії для фермерів, які обробляють до 120 га земель сільськогосподарського призначення у розмірі – 4 000 грн/га, а на деокупованих територіях її розмір складає – 8 000 грн/га. Дотації за утримання тварин: корів – 7 000 грн/гол. для фермерів, які мають від 3 до 100 голів; 2 000 грн/гол. для фермерів, які мають від 5 до 500 маточних овець/кіз. Виробники мають можливість скористатись лише одним напрямом підтримки.

У 2025 р. державна підтримка тваринництва, овочівництва та садівництва передбачає компенсацію витрат на спорудження й оновлення ферм, а також надання фінансової допомоги для їхнього подальшого розвитку.

Особливо важливою є часткова компенсація вартості вітчизняної техніки (до 25 %) з вимогами локалізації (не менше 60 %) – 500 млн грн з фонду.

Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві – це програма спрямована на підтримку малих і середніх фермерів. Вона покриває до 50% суми банківського кредиту, що дає змогу отримати позику навіть за відсутності достатнього зайвого майна, оскільки знижує ризики для банків.

Важливою в умовах війни є освітня та консультативна підтримка фермерів та членів їхніх сімей, а саме навчання основам бізнес-планування, інвестиційного аналізу, а також розвиток дорадчих служб і консультаційних центрів.

Висновки. В умовах нестабільності має місце тенденція до зниження чисельності фермерських господарств: у 2024 р. їхня кількість скоротилась майже на 20% порівняно з 2021 р. За відповідних

умов до 2023 р. спостерігалось поступове скорочення малого агробізнесу в інвестиційних процесах, якщо у 2021 р. у загальному обсязі капітальних інвестицій частка малих підприємств складала – 32,6 %, то вже у 2023 р. лише – 29,9%. Власні кошти фермерських господарств є основним джерелом їхніх вкладень, у середньому за 2022–2024 рр. вони становили $\approx 94\%$, на кредити банків і позики припадає ≈ 6 відсотків. Більшість фермерських господарств мають середні або невеликі площі (до 500 га), які використовують в основному під зернові та олійні культури, основна причина популярності вирощування цих культур – висока рентабельність і стабільний попитом на них, тому держава та інвестори підтримують їхнє виробництво.

Придатні економічні та виробничі передумови розвитку фермерських господарств у довоєнний 2021 р. сприяли отриманню фермерськими господарствами великих прибутків, норма прибутковості капіталу була високою – 22,1%. В умовах нестабільності прибутковість капіталу через порівняно нижчі темпи нарощування фінансових результатів у 2022 р. знизилась до – 11,1%, у 2023 р. до – 8,5%, і лише у 2024 р. досягла рівня довоєнного 2020 р. – 13,6%, хоча ці показники також є високими. Що свідчить про результативне використання інвестиційних ресурсів і доводить, що незважаючи на складні обставини, фермери змогли переорієнтувати свою діяльність та успішно адаптувалися до сучасних викликів. В період збройної агресії важливою для фермерів, особливо малих, є фінансова підтримка держави, яка надається їм у вигляді бюджетних субсидій за програмами направленими як у рослинництво так і тваринництво. Нині більша частина фермерських господарств все ж таки адаптувалися до змін викликаних війною, зважаючи на те що це вид діяльності, який швидко не можна перенести в інше безпечніше місце.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк М., Неміш Д. Забезпечення сталого розвитку малих фермерських господарств в умовах воєнного стану. *Вісник аграрної науки*. 2024. № 102(10). С. 76–83.
2. Бойко Л. О. Виклики та проблеми фермерських господарств у період невизначеності. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-04-02>
3. Качула С. В., Кагожкіна К. К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>
4. Захарчук О.В., Кісіль М.І., Нечитайло В.В. Формування інвестиційно спрямованих стратегій розвитку фермерських господарств за умовою нестабільності : монографія ; за ред. М. І. Кісіля. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 136 с.
5. Дяченко М. І. Залучення інвестицій – джерело коштів для відбудови аграрного сектору України. *Економічний простір*. 2025. № 198. С. 37–41.
6. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX : станом на 11 груд. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20> (дата звернення 17.10.2025).
7. Кісіль М.І., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Проєктування інвестицій на створення і діяльність фермерського господарства : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2024. 140 с.
8. Chandio, A. A., Alnafissa, M., Akram, W., Usman, M., & Joyo, M. A.. Examining the impact of farm management practices on wheat production: Does agricultural investment matter? *Heliyon*, 2023. № 9(12). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22982>

9. Abdallah, A. H., Ayamga, M., & Awuni, J. A. Effect of large-scale land acquisition by domestic and international entities on farm investment in northern Ghana. *Heliyon*, 2024. № 10(7). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28202>.
10. Bradfield, T., Butler, R., Dillon, E. J., Hennessy, T., & Loughrey, J. The impact of long-term land leases on farm investment: Evidence from the Irish dairy sector. *Land Use Policy*, 2023. № 126.
11. Baudracco, J., Lazzarini, B., Rossler, N., Gastaldi, L., Jauregui, J., & Fariña, S. Strategies to double milk production per farm in Argentina: Investment, economics and risk analysis. *Agricultural Systems*, 2022. № 197. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2022.103366>
12. Сільське господарство України: статистичний збірник за 2022 р. Державна служба статистики України ; за ред. Н.С. Власенко. Київ, 2023.162 с.
13. Кількість активних підприємств за організаційно-правовими формами господарювання з розподілом за ознакою статі керівника 2021–2024 рр. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
14. Zakharchuk, O., Nechytailo, V., Navrotskyi, Ya., & Kovalenko, A. Development of grain logistics in Ukraine. *Ekonomika APK*, 2025. № 32(3), P. 21–30. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/3.2025.21>

References:

1. Humeniuk M., Nemish D. (2024) Zabezpechennia staloho rozvytku malykh fermerskykh hospodarstv v umovakh voiennoho stanu [Ensuring the sustainable development of small farms under martial law]. *Visnyk ahrarnoi nauky*, no. 102(10), pp. 76–83. (in Ukrainian)
2. Boiko L. O. (2024) Vyklyky ta problemy fermerskykh hospodarstv u period nevyznachenosti [Challenges and problems faced by farms during times of uncertainty]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, no. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-04-02>. (in Ukrainian)
3. Kachula S. V., Kahozhkina K. K. (2023) Udoskonalennia investytsiinoho zabezpechennia rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Improving investment support for the development of agricultural enterprises in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>. (in Ukrainian)
4. Zakharchuk O. V., Kisil M. I., Nechytailo V. V., et al. (2023) Formuvannia investytsiino spriamovanykh stratehii rozvytku fermerskykh hospodarstv za umov nestabilnosti: monohrafiia [Formation of investment-oriented strategies for the development of farms under conditions of instability: a monograph] / za red. M. I. Kisilia. Kyiv : NNTs "IAE". (in Ukrainian)
5. Diachenko M. I. (2025) Zaluchennia investytsii – dzherelo kosktiv dlia vidbudovy ahrarnoho sektoru Ukrainy [Attracting investment – a source of funds for rebuilding Ukraine's agricultural sector]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 198. pp. 37–41. (in Ukrainian)
6. Pro derzhavnu pidtryмку investytsiinykh proektiv iz znachnymy investytsiiamy v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 17.12.2020 № 1116-IX : stanom na 11 hrud. 2024 [On State Support for Investment Projects with Significant Investments in Ukraine: Law of Ukraine No. 1116-IX dated December 17, 2020: as of December 11, 2024]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20> (in Ukrainian)
7. 7. Kisil M.I., Malik M.Y., Shpykuliak O.H. (2024) Proiektuvannia investytsii na stvorennia i diialnist fermerskoho hospodarstva : monohrafiia [Planning investments for the creation and operation of a farm: monograph]. Kyiv : NNTs "IAE". (in Ukrainian)
8. Chandio, A. A., Alnafissa, M., Akram, W., Usman, M., & Joyo, M. A. (2023). Examining the impact of farm management practices on wheat production: Does agricultural investment matter? *Heliyon*, no. 9(12). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22982>
9. Abdallah, A. H., Ayamga, M., & Awuni, J. A. (2024). Effect of large-scale land acquisition by domestic and international entities on farm investment in northern Ghana. *Heliyon*, no. 10(7). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28202>
10. Bradfield, T., Butler, R., Dillon, E. J., Hennessy, T., & Loughrey, J. (2023). The impact of long-term land leases on farm investment: Evidence from the Irish dairy sector. *Land Use Policy*, no. 126. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2023.106553>
11. Baudracco, J., Lazzarini, B., Rossler, N., Gastaldi, L., Jauregui, J., & Fariña, S. (2022). Strategies to double milk production per farm in Argentina: Investment, economics and risk analysis. *Agricultural Systems*, no. 197. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2022.103366>
12. Verner I. Ie. (2022) Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2022 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2022] / za red. Kyiv: DP "Derzhanalitinform". Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
13. Kilkist aktyvnykh pidpriemstv za orhanizatsiino-pravovymy formamy hospodariuvannia z rozpodilom za oznakoiu staty kerivnyka (2021–2024) [Number of active enterprises by organizational and legal forms of business, broken down by gender of the manager (2021–2024)]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
14. Zakharchuk, O., Nechytailo, V., Navrotskyi, Ya., & Kovalenko, A. (2025). Development of grain logistics in Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 32(3), pp. 21–30. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/3.2025.21>

Стаття надійшла до редакції 17.10.2025